



<https://doi.org/10.70728/c.series.ped.v08.i07.023>

PEDAGOGIK OLIY TA‘LIM MUASSASALARIDA TADQIQOTCHILIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION ILMIY-TADQIQOT MUHITIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.

Nazarov Otabek Dilshodbekovich

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Akademik ishlar departamenti mutaxassisi p.f.f.d (PhD)

E-mail: otabeknazarov3037@gmail.com

Tel: +99894-120-89-96

Annotatsiya: Maqolada pedagogik oliy ta‘lim muassasalarida innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitining tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Uning tarkibiy qismlari, tashkiliy-pedagogik omillari va rivojlantirish mexanizmlari aniqlashtirilib, ilmiy rahbarlik, fanlararo hamkorlik, metodologik maslahat, yosh tadqiqotchilarni loyihalarga jalb etish hamda ilmiy natijalarni amaliyotga transfer qilish bo‘yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik oliy ta‘lim, innovatsion ilmiy-tadqiqot muhiti, tadqiqotchilik faoliyati, ilmiy hamkorlik, ilmiy rahbarlik, fanlararo integratsiya, bilimlar transferi.

Аннотация: В статье проанализированы возможности инновационной научно-исследовательской среды в развитии исследовательской деятельности в педагогических высших учебных заведениях. Уточнены её структурные компоненты, организационно-педагогические факторы и механизмы развития. Разработаны предложения по совершенствованию научного руководства, междисциплинарного сотрудничества, методологического консультирования, вовлечению молодых исследователей в проекты и трансферу научных результатов в практику.

Ключевые слова: педагогическое высшее образование, инновационная научно-исследовательская среда, исследовательская деятельность, научное сотрудничество, научное руководство, междисциплинарная интеграция, трансфер знаний.

Abstract: The article analyzes the potential of an innovative research environment for developing research activities in pedagogical higher education institutions. Its structural components, organizational and pedagogical factors, and development mechanisms are clarified. Proposals are presented for improving research supervision, interdisciplinary collaboration, methodological consultation, the involvement of young researchers in projects, and the transfer of research results into practice.

Keywords: pedagogical higher education, innovative research environment, research activity, scientific collaboration, research supervision, interdisciplinary integration, knowledge transfer.

Kirish. Pedagogik oliy ta’lim muassasalarining zamonaviy rivojlanishi ta’lim va ilmiy-tadqiqot faoliyatini integratsiyalashni talab etadi. Bunday muassasalar pedagog kadrlar tayyorlash bilan birga, yangi pedagogik bilim, metodika va texnologiyalarni yaratuvchi ilmiy-innovatsion markaz sifatida faoliyat yuritishi lozim. Bu esa professor-o‘qituvchilar va ta’lim oluvchilarni ilmiy faoliyatga jalb etish, tadqiqotchilik kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ilmiy natijalarni amaliyotga tatbiq qilishni taqozo etadi.

O‘zbekiston Respublikasining “Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida”gi Qonuni hamda Oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasida ilmiy salohiyat va infratuzilmani rivojlantirish, yoshlarni ilmiy faoliyatga jalb etish, shuningdek, ta’lim, ilm-fan, innovatsiya va amaliyot integratsiyasini kuchaytirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan [1; 2].

Tadqiqotchilik faoliyati ilmiy muammoni aniqlash, metodlarni tanlash, ma’lumotlarni tahlil qilish, xulosa chiqarish va natijalarni amaliyotga joriy etishni qamrab oladi. Shu bois pedagogik oliy ta’lim muassasalarida mustaqil fikrlash, fanlararo hamkorlik va tajriba-sinovni qo‘llab-quvvatlovchi innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitini yaratish zarur.

Adabiyotlar tahlili. Tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish muammosi ilmiy bilish metodologiyasi, pedagogik innovatika, ilmiy ijod, tadqiqot kompetensiyasi va ta’lim muhiti bilan bog‘liq holda turli ilmiy manbalarda o‘rganilgan. N.A. Shermuhamedova ilmiy tafakkurni shakllantirishda ilmiy muammoni aniqlash, metodologik yondashuvlarni asoslash, tanqidiy fikrlash va tadqiqotchining ijtimoiy mas’uliyatini muhim omillar sifatida ko‘rsatadi [3]. Ushbu qarash ilmiy-tadqiqot muhitini faqat moddiy resurslar emas, balki tadqiqotchining tafakkuri, qadriyatlari va ilmiy mas’uliyatini rivojlantiruvchi akademik makon sifatida talqin etish imkonini beradi.

B. Xodjayev, A. Choriyev va Z. Saliyeva pedagogik tadqiqotlarning metodologik asoslarini yoritib, ilmiy muammo, obyekt, predmet, maqsad, vazifa va metodlar o‘rtasidagi mantiqiy muvofiqlik tadqiqot sifatining muhim sharti ekanini qayd etadilar [4]. Mazkur yondashuv tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishda metodologik savodxonlik va tadqiqot loyihasini to‘g‘ri ishlab chiqish ko‘nikmalarining ustuvorligini ko‘rsatadi.

G‘.I. Muhamedov, U.N. Xodjamqulov va S.A. Toshtemirova pedagogik ta’lim innovatsion klasteri doirasida ta’lim, fan va amaliyot subyektlari o‘rtasidagi o‘zaro hamkorlikni rivojlantirish zarurligini asoslaydilar [5]. Klasterli yondashuv pedagogik oliy ta’lim muassasasini ilmiy tashkilotlar, maktablar, professional ta’lim muassasalari va boshqa hamkorlar bilan bog‘langan ochiq ilmiy-pedagogik tizim sifatida rivojlantirish imkonini beradi.

R. Ishmuhamedov, A. Abduqodirov va A. Pardayev ta’limda innovatsion texnologiyalardan foydalanish jarayonida muammoli ta’lim, kichik guruhlarda ishlash,

hamkorlikdagi faoliyat, munozara va loyihalash metodlarining ta’lim oluvchilar mustaqilligini rivojlantirishdagi imkoniyatlarini yoritadilar [6]. Mazkur metodlar ilmiy-tadqiqot muhitida ham tadqiqotchilarni faol ilmiy muloqotga, jamoaviy izlanishga va muammolarning muqobil yechimlarini ishlab chiqishga yo‘naltiradi.

Tahlil qilingan manbalarda tadqiqotchilik faoliyatining metodologik, psixologik va faoliyatli jihatlari keng yoritilgan bo‘lsa-da, ushbu komponentlarni innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitining strategik boshqaruvi, infratuzilmasi, hamkorlik tizimi, akademik qadriyatlari va natijalarni amaliyotga transfer qilish mexanizmlari bilan integratsiyalash masalasi yetarli darajada yaxlitlashtirilmagan.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotning metodologik asosini tizimli, muhitli, faoliyatli, kompetensiyaviy, sinergetik, refleksiv va innovatsion-ekotizimli yondashuvlar integratsiyasi tashkil etadi. Mazkur yondashuvlar innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitini o‘zaro bog‘langan maqsad, subyekt, mazmun, metod, resurs va natijalardan iborat yaxlit tizim sifatida o‘rganish, tadqiqotchilik kompetensiyalarini ilmiy faoliyat jarayonida rivojlantirish hamda pedagogik oliy ta’lim muassasasini ta’lim, fan va xalqaro hamkorlik subyektlari bilan aloqador ochiq ekotizim sifatida talqin etish imkonini beradi.

Tadqiqotda normativ-huquqiy hujjatlarni kontent-tahlil qilish, ilmiy manbalarni qiyosiy o‘rganish, tizimlashtirish, umumlashtirish, pedagogik modellashtirish, strukturaviy-funksional va prognostik tahlil metodlaridan foydalanildi.

Asosiy qism. Nazariy tahlilga ko‘ra, innovatsion ilmiy-tadqiqot muhiti pedagogik oliy ta’lim muassasasida ilmiy g‘oyalarni yaratish, tadqiqotchilar kompetensiyasini rivojlantirish, fanlararo izlanishlarni tashkil etish va natijalarni amaliyotga joriy etishni ta’minlovchi yaxlit tizimdir. Mazkur muhit ilmiy motivatsiya, shaxsiy mas’uliyat va yangi bilim yaratishga intilishni kuchaytiradi. Ilmiy tashabbuslarni rag‘batlantirish, yosh tadqiqotchilarni grant va tanlovlarga jalb etish, metodologiya, tadqiqot dizayni, statistik tahlil va akademik yozuv bo‘yicha seminarlar tashkil qilish ularning kognitiv-metodologik hamda amaliy-tadqiqotchilik ko‘nikmalarini rivojlantiradi.

Innovatsion ilmiy-tadqiqot muhiti kommunikativ hamkorlikni ham kuchaytiradi. Pedagogika, psixologiya, axborot texnologiyalari, sotsiologiya va boshqaruv sohalari vakillaridan iborat fanlararo guruhlar tashkil etish, professor-o‘qituvchilar, doktorantlar, magistrantlar va talabalarni yagona loyihalarda birlashtirish ilmiy faoliyat uzluksizligini ta’minlaydi. Shuningdek, ilmiy rahbar, metodolog, statistik tahlil mutaxassisi va amaliyotchi pedagog ishtirokidagi kollegial maslahat modeli tadqiqot sifatini oshiradi. Mazkur jarayonda refleksiv baholash, akademik halollik, mualliflik huquqiga rioya qilish va natijalarni xolis talqin etish muhim ahamiyatga ega.

Ilmiy natijalar maqola yoki dissertatsiya bilan cheklanmasdan, pedagogik texnologiya, metodik qo‘llanma, diagnostik vosita, elektron resurs yoki boshqaruv tavsiyasi sifatida amaliyotga joriy etilishi lozim. Ushbu jarayon diagnostik-motivatsion, loyihalash-metodologik, tashkiliy-amaliy va refleksiv-natijaviy bosqichlarda amalga oshiriladi. Shu sababli ilmiy muhit samaradorligini baholashda nashrlar soni bilan birga grant va loyihalardagi

ishtirok, fanlararo hamkorlik, metodologik kompetensiya, yaratilgan pedagogik mahsulotlar hamda ularning ta’lim amaliyotiga real ta’siri ham hisobga olinishi zarur.

Xulosa. Tahlillarimiz shuni ko‘rsatdiki, pedagogik oliy ta’lim muassasalarida tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirish alohida seminar, konferensiya yoki qisqa muddatli loyihalar bilan cheklanmaydi, balki ilmiy faoliyatni strategik boshqarish, tadqiqotchilar motivatsiyasi, metodologik tayyorgarlik, zamonaviy infratuzilma, fanlararo hamkorlik, ilmiy rahbarlik va akademik qadriyatlarning o‘zaro integratsiyasiga asoslangan uzluksiz jarayondir. Bizning fikrimizcha, innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitidan samarali foydalanish uchun oliy ta’lim muassasasining ilmiy ixtisoslashuviga mos strategiyani ishlab chiqish, ilmiy maktablar, laboratoriyalar, tadqiqot ustaxonalari va metodologik maslahat markazlarini yagona tizimda birlashtirish, shuningdek, professor-o‘qituvchilar, doktorantlar, magistrantlar va talabalarni qamrab oluvchi vertikal integratsiyalashgan ilmiy guruhlarini shakllantirish zarur.

Biz ilmiy rahbar, metodolog, statistik tahlil mutaxassisi va amaliyotchi pedagog hamkorligiga asoslangan kollegial maslahat modelini joriy etish tadqiqotlarning ilmiy asoslanganligi hamda amaliy ahamiyatini oshiradi, deb hisoblaymiz. Shu bilan birga, akademik yozuv, tadqiqot dizayni, statistik tahlil, grant loyihalarini tayyorlash va ilmiy natijalarni nashr etish bo‘yicha muntazam metodologik seminarlarni tashkil qilish, pedagogik oliy ta’lim muassasalari bilan ta’lim tashkilotlari o‘rtasida barqaror tajriba-sinov maydonlarini yaratish hamda ilmiy natijalarni pedagogik texnologiya, metodik tavsiya, diagnostik vosita va elektron resurs ko‘rinishida amaliyotga transfer qilish maqsadga muvofiqdir. Innovatsion ilmiy-tadqiqot muhitining holatini motivatsion-qadriyatli, kognitiv-metodologik, amaliy-faoliyatli, kommunikativ-hamkorlik, refleksiv-baholash va natijaviy-transfer mezonlari asosida muntazam baholash fragmentar ilmiy faoliyatdan hamkorlik, metodologik madaniyat, akademik mas’uliyat va amaliy natijadorlikka asoslangan yaxlit ilmiy-tadqiqot ekotizimiga o‘tishni ta’minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI.

1. Abdullayeva, M. N., To‘yeva, K. X., G‘afforova, G‘. G‘., & Nizomiddinov, M. K. (2009). Milliy g‘oya va fanning metodologik muammolari. Falsafa va huquq instituti nashriyoti.
2. Alimov, B. (2008). Falsafa yoxud fikrlash chanqog‘i: Gnoseologik izlanishlar. Noshir.
3. Ishmuhamedov, R., Abduqodirov, A., & Pardayev, A. (2008). Ta’limda innovatsion texnologiyalar. Iste’dod.
4. Muhamedov, G‘. I., Xodjamqulov, U. N., & Toshtemirova, S. A. (2020). Pedagogik ta’lim innovatsion klasteri. Universitet.
5. OECD. (2024). The right conditions: Systemic enablers for a culture of research engagement in education.
6. O‘zbekiston Respublikasi. (2019, 29-oktabr). Ilm-fan va ilmiy faoliyat to‘g‘risida (O‘RQ–576-son Qonun).

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. (2019, 8-oktabr). O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida (PF–5847-son Farmon).
8. Shermuhamedova, N. A. (2020). Ilmiy tadqiqot metodologiyasi. Innovatsiya-Ziyo.
9. UNESCO. (2021). Recommendation on open science.
10. Xodjayev, B., Choriyev, A., & Saliyeva, Z. (2018). Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi. Iqtisodiyot dunyosi.